

MEGLICA

(Odlomki)

Beno Zupančič

SREČNO GABROVO ŽIVLJENJE

Gaber vstane, kakor hitro mu pomežikne skozi neumito okno jutranje sonce. To pomeni zgodaj, ko pa še ni nastopila jesen s svojimi vlažnimi vetrovi, z meglo, z obotavljivim soncem, s porjavelim listjem, to lepljivo staromodno dekoracijo, ki zaudarja po sladkobnosti ali romantični tragičnosti, z orošenimi stekli Blaževega avtomobila ali s provincialno neodločnim prižiganjem luči v oknih okrog Gabrovega dvorišča. Jesen, ko mora Gaber poležavati dneve in dneve, da bi se vsaj malo prikazalo sonce in da bi lahko šla z Nežico pod Drevo.

Drevo je sicer samo drevesce. Na dvoriščecu, ki meri komaj malo več od njegove kamre. Oguljeno, trdoživo drevesce, ki se še ni pustilo umoriti od kamnitnih zidov ali od uničujočih pogledov ljudi, kadar vstanejo nataktni. Gaber to dobro vé, zato ga venomer nagovarja, hrabri, spodbuja, razpravlja pa z njim skoroda toliko kot z Nežico. Ta je sicer samo kurica leghornka, vendar z njim tovariško potrpežljivo čaka, kdaj se vrne iz hoste potepuh Gaber mlajši.

Potem odide Gaber z Nežico na dvorišče, v rokah ima vrečico koruze. Sede na pručko pod drevesce, ki je bržkone akacija, nato pa zamežika v sonce, razdrobljeno med vejami in vejicami.

»Gospica,« nežno pravi Nežici, »oči me skelijo. Danes utegne priti kakšna pošta.« Iz vrečice vzame prgišče koruze, da jo med koščenimi prsti štedljivo spušča na tla — kakor da bi prebiral molek. »Slutim, da pride. Drugi so se že vrnili, samo nekaj se jih je zamudilo. Velikokrat se zgodi kaj takšnega. Kakšna posebna naloga, kakšna nepredvidena kurirska pot. Poleg tega je fant precej zvedav, rad si ogleduje svet — midva pa morava hočeš nočeš čakati.«

Nežica Gaber sicer ni naučil govoriti, zato pa toliko bolj razumeti. Nežica zasuče glavo in ga opazuje z enim samim koleščkastim, bistrim očesom, kot bi hotela reči: Prav imaš, Gaber, tvoja logika je neizpodbitna. Danes bo gotovo kaj pošte.

Kako bi ne bil človek srečen ob taki bistrourni, sočustvujoči živalci, ki ti dela družbo ali te celo razume? Kdo naj bi ga sicer sploh razumel?

Gaber mežika proti soncu. Treskoma se odloputne eno izmed oken, iz kakršnih so sestavljeni leseni dvoriščni hodniki naokrog, na treh

straneh dvorišča. Skozenj se pomoli razkuštrana rdečelasa glava, žareča od sonca. Zaspan glas zakliče:

»...bro jutro, Gaber! Imenitno vreme, kaj?«

To je mojster Špik.

Gaber se razveseli pozdrava, drobne oči se mu zasvetijo, glavo zasuče proti glasu, preden odgovori:

»Lepo, lepo, ni kaj reči. Ravno pripovedujem Nežici, da bo danes gotovo kaj pošte.«

Težko je ugotoviti, ali ga Špik res sliši, zakaj Gabrov glas je starčevsko šibak, vendar nič ne dé — Špik pozna kot vsakdo v tisti hiši odgovor vnaprej.

Čez čas se prikaže debelušno, pegasto Blaževo dekletce, ki mu prinese skodelico mlečne kave, na krožniku pa kos kruha z marelično marmelado in kos brez nje. Gaber jo vsakokrat posebej povpraša, v kateri razred že hodi, dekletce mu tokrat odgovori: »Jeseni v tretji razred osemletke, stric.«

Ganjen si starec ogleduje beli kruh, razdrobi kos brez marmelade v kavo in na glas premišljuje:

»Prekleta dolgo ga že nismo, belega, kaj? Kakšno nesnago vse smo morali uživati med vojsko. Saj se spominjaš, Marjetica? Zdaj pa je že kar dobro. Življenje ima to dobro lastnost, da je zmeraj lepše.«

Dekle očitno ni Marjetica, ker se samo nasmehne in pripomni: »Metka sem.«

Vendar stari tega ali ne sliši ali ne razume.

»Že prav, že prav,« reče. »Ko pride moj sin, boš videla, kakšno veselico naredimo. Za vso noč. Tale stara hiša še ni doživela česa takšnega. Zamudil se je, veš, zmeraj je tako, kadar se konča kakšna velika vojska. Velike vojske so muhaste. Vse mogoče si izmislijo, da bi mučile otroke in starčke. Moramo pač malo potrpeti. Danes pričakujem, da pride pošta. Kar slutim, da je kaj sporočil.«

Dekle se razumevajoče nasmehne, nato ošine s pogledom okna — na njih je čedalje več rjuh, odej in blazin, čedalje več ženskih glav z rutami, zavezanimi na tilniku. Slišati je čedalje več udarcev z iztapači. Jutranje bobnanje, ki ga je mōč razumeti samo takole: Tema je mimo. Vstali smo od mrtvih. Narediti moramo red, dokler spet ne odmremo.

Gaber jé počasi, pobožno, cmokaje, ker pač nima kaj prida zob, medtem pa se Nežica spravi raziskovat travo, ki je je še nekaj po koteh, in skuša odkriti v njej kaj živega.

Sonce se vzdiguje presenetljivo hitro. Metka odide s skodelico in krožnikom, ki se lesketata v soncu. Gaber znova premišljuje o svojem sinu in pripoveduje Nežici:

»Moj bog, kakšni lepi, prelepi dnevi, kakšen čudovit mir, odkar je konec vojske. Še nekaj dni, potem bo še dosti lepše. Kakšen fant mora že biti — po štirih letih. Kdo vé, ali ga bom sploh še spoznal? No, sèm tako in tako mora priti, ne moreva se zgrešiti. Saj se vendar vsi poznamo. Včasih sem mislil, da prijaha na belem konju. Zdaj pa ne več. Z džipom se pripelje. To je avto za vojaka, ki se dandanes vrača domov kot zmagovalec.«

Pozno je že. Vsak čas se bo prikazal na dvorišču Blaž, se mu na vsa usta nasmejal in se zbasal v svojega rdečega fička. Tako se pač začne njegov delovni dan, takšno je pač ponavadi sončno jutro na Gabrovem dvorišču. Posmehuje se ljudem in meni.

ALI SE LEPOTA PLAČUJE

Že vse jutro imam polne roke dela z Mišo, predvsem seveda z njenim košatim grmom las kostanjeve barve, ki morajo biti urejeni natanko po barvni sliki Antonelle Lualdi iz *Tempa*, samo da za odtенок svetleje, ker so pač po naravi svetlejši, pri čemer Miša obžaluje edino to, da ne more spremeniti svojih sivih oči začasno v rjave.

»Rekla sem vam že,« se obrne k meni, »da bi morali vaš bolj ali manj zanikrni salon malo zmodernizirati. Pri nas sploh še nimamo pravega lepotilnega salona pod strokovnim vodstvom, z vsem tistim, kar danes ženska potrebuje, če hoče ostati mlada.«

Pri tem me pogleda od nog do glave kot kak moški.

»Za svojo postavo nosite previsoke pete, gospodična Lenca.«

Za spoznanje se zdrznem, pokukam na zapetke svojih črnih čevljev, hkrati pa nejevoljno pomislim: mar so ji moji čevlji. Hotela mi je povedati, da sem bolj majhne postave.

Medtem Miša še kar naprej govori:

»Za vsako postavo veljajo posebni zakoni. Z neprimernimi petami si lahko pokvarite linijo nog. Kaj pa mislite? Za nas ženske je najmanjša reč pomembna.«

Poslušam jo malo osramočena, malo polaskana. Pomislim, da je Miša lepotica, da je nastopila že na televiziji, da ima poznanstva med filmskimi ljudmi, čeravno so se dotlej zanimali bolj zanjo kakor za njene bodoče vloge. Vendar — kdo vé, lepega dne lahko postane filmska zvezda ali vsaj starleta. Moški ji bodo kakor obsedeni pisarili zaljubljena pisma, beračili za fotografije s podpisom, jo hodili občudo-

vat v kinematografe ali čakati pred kakšen studio... da bi jo lahko slačili vsaj s pogledi.

Nenadoma se spomnim, da imam danes popoldne prosto, da moram torej pripraviti kosilo, da imam zmenek z Matjažem, da še zdaj ne vem, kaj naj si izmislim za mamo. Rada bi se brez preprirov izmuznila od doma.

»Le poslušajte,« govori Miša, opazujoč se v ogledalu, »to vam pripovedujem iz lastne izkušnje. V vaših letih še ni prepozno. Nega telesa, perilo, obutev, stezniki, frizura, šminka, dišave, kontracepcijski pripomočki, vsaka od teh reči utegne biti usodna, kakor hitro z njo prav ne računamo.«

Zdaj je njeno pripovedovanje že predavanje, malone kritika, ki se mi zdi strašno nesramna. Pomislim, da jih ima najmanj štiriindvajset, a kotički pri očeh jo že izdajajo. Dolinico na prsni bi si lahko sposodila tudi od kakšne petintridesetletnice, prste na rokah ima — naj so še tako negovani — preveč zalite. Nikoli ni nič delala in vendar...

Potem še nekaj spomnim.

»Koliko vam plačajo za nastop na modni reviji, če smem vprašati?«

»Draga moja, pri nas se lepota prekleto slabo plačuje. Vse bi radi imeli po možnosti zastonj. Če si ne bi pomagala kako drugače, ne bi mogla niti dostojno živeti.«

»Kaj se lepota plačuje? Zmeraj sem mislila...«

»...da se daruje, kaj? Čisto mogoče, romantična deklica, vendar je tako darilo konec koncev zmeraj ali kupčija ali pa zgubljeno.«

Oblije me hipna vročica. Saj ne more biti res, ježno pomislim, saj ne more biti umetnica. Saj je samo ženska za bar, za rdečo luč, za *strip-tease*, za bankovec na omarici. Prime me, da bi ji z enim samim urezom škarij odstrigla bahave lase.

Za hip prisluhnem brenčecemu delovanju frizerskih aparatov, da bi se pomirila. Hitro odložim škarje, kakor v strahu pred svojo nepremišljeno jezo. Potem se še dolgo sučem okoli njene košate glave, ne da bi kaj spregovorila.

NAPAD Z BOKA

»Ali mi lahko poveste, kje je Medvedja ulica?«

Smehljala se je zaupno, oblečena je bila — malo da se nisem zasmejal — kot bi spečali kmečko dekle s kakšnim manekenom. Z roko si je kar skozi krilo popravljala nogavico, ki ji je silila čez koleno. Na

robu pločnika so stali papirnat, odrgnjen kovček, unrrina škatla, prevezana z rožnatim trakom, na njej citronasto rumena ptičja kletka.

»Medvedova ali Medvedja?« sem vprašal. »Ne vem, kje naj bi to bilo. Lahko pa povprašava prvega miličnika.«

»Ali je v tem kakšna razlika?« Zasmejala se je na ves glas, potem pa podjetno poprijela škatlo s kletko vred.

Kaj naj bi ji še rekel? Medvedja ulica. Vzdignil sem kovček, težak res ni bil kaj prida, in vljudno rekel — takšni smo mestni ljudje:

»Pomorem vam, potujoča komunalna princeska. Zaradi moje radovednosti pa mi morate povedati, koga ali kaj pravzaprav iščete.«

»Koga? Kaj?« je ponovila. »Sebe. Iščem se in sem se našla. Za zmeraj se naselim tu. To mesto je že od nekdaj namenjeno meni. Dovolj imam dežele.« Koketno si je popravila pramen kostanjevih las za uhelj. »Vpišem se na univerzo. Rada bi študirala teoretično fiziko. Vse življenje sem čakala samo na to. O, tu sem bila za dan vstaje, vse sem si natanko ogledala. Škatlica iz sanj. Nazaj grede smo se s kamionom prevrnili. Šofer je dobil dve leti.«

Potem se je zaupljivo obrnila čisto k meni:

»Pišem tudi pesmi. Znam peti popevke. Igram na kitaro, samo da je nimam. Objavili so mi nekaj novelic — pod psevdonimom seveda, da bi kdo ne pomislil, da se nanašajo na našo občino. Pišem za otroke — pokažem vam tako stvarco. Imenuje se »Stolp«. Rada bi kaj iznašla. Gotovo tudi bom, ker rada delam. O ne, nisem kar tako ... tako čudno me gledate.«

Najbrž je bilo res. Miličnik nama je razložil, da imamo samo Medvedovo ulico. In da je bil Medved pesnik.

»Tam imam staro teto,« je rekla. »Me bo že kam stisnila, si bom že kako zaslužila za posteljo. Imela bom neznansko mnogo časa. Dopoldne bom študirala, popoldne lahko poprimem za kakšno delo, zvečer bom brala, pisala, študirala. Stara sem devetnajst let, ime mi je Katarina. A vi ste Matjaž? Me veseli. Upravitelj osnovne šole me je ravno kar sramežljivo zasnužil, a sem ga zavrnila. Rada bi imela, če se sploh kdaj poročim, izobraženega moža. Očeta nimam, ker so ga med vojsko pomotoma pihnili, mati pa ima z drugim možem četvero smrkavih pamžev. Kar smejte se.«

»Kaj boste s kletko?«

»Kupim si kanarčka ali grlico. Rada imam ptice. Kdaj mi utegne biti tudi dolgčas.«

»V mestu pa dolgčas?«

»Pridejo trenutki med dvema doživetjema, nekakšen prazen čas. Takrat je lepo pogovoriti se s pticami.«

Ozrla se je na kletko: preden je šla na pot, jo je skrbno poribala. Njen obraz je bil mlečen, svetel, smejala se je bolj z očmi kot z usti.

»Ptice so razumne živali. Niso sentimentalne kot ljudje, ki jih ne razumejo. Jaz že vem, da niso. Ptice so lepe, razumne živali.«

Mislil sem si: Glej, s kovčkom, ali ni simbolično? S tujim kovčkom v medvedji brlog? Življenje v mestu je nenadoma ogroženo, napadeno od tega dekletca s smejočimi se očmi. Napad z boka, bi rekel predavatelj predvojaške. Jutri mu zapoje kakšno nenavadno pesem, pojutrišnjem doktorira, napiše razburljivo knjigo, odkrije kak nov zakon, ki ga ni utegnil odkriti Einstein, zavzame univerzo ali spleza na Olimp. Ali pa si samo poreže kitaste lase, ožgane od sonca, se navadi hoditi v visokih petah, si mazati ustnice in lakirati nohte, opletati z izzivajočimi krilci, dokler se lepega dne ne ustopi pred barski mikrofoni in nam zapoje kak hripav twist. Morebiti pa dobi samo otroka: ne da bi vedela kako. Takrat, ko bo v Tivoliju študirala za izpite, ali takrat, ko se bo menila z grlico o skrivnostih ljubezni. Potem... potem...

»Veste,« je rekla, »ne smete se mi posmehovati. Zame je mesto veliko doživetje. Ne bom se zapustila. Ne bom dovolila, da bi me pohodilo. Hočem, delala bom dan in noč, navajena sem tako. Mati mi je rekla, ko sem bila še mlajša: Ljudem boš delala skrbi vse do smrti. Prava reč, saj so tako preveč zaspani. Gimnazijo sem zdelala z levo roko, kot se reče. Nikoli več ne odidem od tod.«

Zasmejala sva se, zazdelo se mi je, da ni resnična.

»Teti sem pisala takole: Draga tetica, kmalu me zagledaš, naj te ne udari božje. Moram se prebiti. Zdrava sem in hočem kaj storiti. Pomagaj mi, zvleci železno posteljo s podstrešja. Vse drugo uredim sama. Kadar ti bo dolgčas, ti bom prebiral(a) zanimive knjige. Vem, da imaš oči že utrujene. Živela bom od kruha in od mleka, dokler kaj ne dosežem. Tu pri nas je tako kot nekoč — prava pravcata dolina šentflorjanska. V njej je edini pravi izobraženec miličnik Peter, pa še ta se je zapil, odkar ni več nevarnosti za revolucijo. Znam angleško, za silo rusko, videla boš, ne bo ti žal. Še doma niso imeli dosti sitnosti z menoj. Naveličala sem se pestovati tuje otroke, do grla imam dovolj pohotnih očuhovih pogledov, kot da bi me hotel pohrustati. S pleniciami njegovih otrok sem si zbrusila roke skoroda do komolcev.«

Potem je hotela vedeti, zakaj so ljudje tako vsak zase, kakor da se ne poznajo. Zakaj se jim tako čudno mudi? Ozirala se je po njih, kot bi jim nameravala reči: ne bodite no, saj vam bom pomagala, da vam ne bo tako pusto pri srcu!

»Pri nas,« je rekla, »še križi na britofu ne stojijo pokonci. To pomeni, da smo pozabili nase. Tudi ljudje so vsi kruljavi. Smejati se

moraš, tudi če se nočeš, ko se denejo v zakmašne obleke, stare dvajset let. Jaz, tovariši, se ne bom šla za noben denar patriarhalnost. Moja pot pelje drugam. Srečo sem imela, da sem vas srečala. Veste, zmeraj je tako: zmeraj imam pravi čas srečo. Požvižgam se na spogledljivce, prilizovalce, obrekljivce, nevoščljivce. Posmejem se jim mimogrede, če je treba, in potem je vse v redu in prav.«

Prijelo me je, da bi jo uščipnil, da bi se zaustavila sredi ceste in se vsemu navkljub na ves glas smejala.

»Menda ne mislite, da je mesto raj? Mestni ljudje pa angelčki? Ali študij veselica?«

»Resnično,« je odločno povedala, »vse skupaj je špaso. Raj pa je lahko tudi v meni sami. Znam se lotiti stvari na pravem kraju.«

»Si kdaj pila *espresso*, Katarina?«

»Ne, Matjaž.«

»Si kdaj slišala o hetitski umetnosti?«

»Tudi ne, Matjaž.«

»Si že kdaj videla takšno prodajalko *espressa*?«

»Ne, Matjaž, nisem.«

Gleda jo, vredno jo je pogledati. Vranje črna, vitka, mediteranska, s sivimi očmi je podobna Lenci. Katarina strmi vanjo, oči so se ji zresnile. Pred kuhalnikom stoji lep, postaven moški srednjih let. Oka-jen je že, klobuk si je potisnil na tilnik.

»Si že kdaj slišala, kako se moški pogovarjajo s takole lepotico?«

»Ne še, Matjaž.«

»Je kava dobra?«

»Nebeška.«

»Poslušaj torej.«

PRODAJALKA: Kavico? Konjak?

NEZNANEC: Oči imaš ko jesensko nebo zgodaj zjutraj, deklica.

PRODAJALKA: Govorite ko kak star arestant.

NEZNANEC: Res? In kaj potem?

PRODAJALKA: Nič. Nič.

NEZNANEC: V arestu sem preživel samo malo manj let, kot si ti sploh stara.

PRODAJALKA: Kar precej sem že stara.

NEZNANEC: Jaz tudi. Konjak prosim. Med vojsko tri leta. Tri leta sem bil potem v vojski.

PRODAJALKA: Takrat je menda kaj takega doletelo marsikoga.

NEZNANEC: Ja, pa po vojski tri leta? Šel sem se še enkrat parti-zane. Leta devetinštirideset. Kaj praviš?

PRODAJALKA: Nič.

NEZNANEC: Navsezadnje sem poneveril milijon. Pet let. Pozneje se je izkazalo, da ga nisem poneveril. Opravičili so se mi. Tri leta pa so šla spet po gobe. A, kaj praviš?

PRODAJALKA: Kaj pa naj rečem? Lahko ti skuham še eno kavico.

NEZNANEC: Beseda vendar ni konj. Kdaj imaš fante, ponoči ali podnevi?

PRODAJALKA: Ponoči spim, podnevi delam.

NEZNANEC: Pa vmes?

PRODAJALKA: Vmes grem kdaj pa kdaj v kino. Blagajna, listek prosim!

NEZNANEC: Sama?

PRODAJALKA: Kakor je.

NEZNANEC: Kakor je, seveda. Kaj pa naj bi bilo pri tem čudnega. Imaš dosti fantov?

PRODAJALKA: Na vsak prst dva.

NEZNANEC: Jih menjavaš kot predpasnike?

PRODAJALKA: To je odvisno od vremena.

NEZNANEC: Aha. (Čez čas.) Veš, jaz sem konservativen v takih rečeh. Bivši arestanti smo zmeraj konservativni. V kehi postane človek drobnjakarski, občutljiv, moralizatorski.

PRODAJALKA: Še eno kavico?

NEZNANEC: Konjaka še zmeraj nisem dobil. Zanimarjaš me, deklica. Najbrž me zaničuješ.

PRODAJALKA: Nič takega.

NEZNANEC: Zaradi idej ali zaradi denarja? Sem vsaj enkrat imel res za kaj sedeti.

PRODAJALKA: Kakšnega denarja?

NEZNANEC: Najbolj razveseljivo je namreč to, da sem tisti denar v resnici poneveril.

PRODAJALKA: Lahko bi mi odstopili pol milijona. Meni ga kar naprej manjka.

NEZNANEC: Kje je že, grlica. Odnoslo ga je v veter, preden so me pobarali, kje da je.

PRODAJALKA: Škoda.

NEZNANEC: Lepa deklica si, kaj bi ti denar! Vse na svetu si lahko preskrbiš z očmi.

PRODAJALKA: Motite se, tovariš. Zdaj vi mene podcenjujete. Kaj pa roke?

NEZNANEC: Roke se mi tresejo. Možgane imam zlikane. Lahko bi jih spravil v šolski zvezek in ga celo zaprl. Srce imam nagubano, podobno staremu jabolku.

PRODAJALKA: Res govorite, kakor da ste bili še včeraj za zapahi.

NEZNANEC: Misliš, da lažem?

Katarina strmi zdaj vanj, zdaj vanjo. Neznanec jo ošine s pogledom:

»Le glej me, deklica, ko bi bila tako pametna, kot si čedna, bi lahko izumila perpetuum mobile.«

Katarina zardi, se zasmije, nato pa se obrne k meni:

»Si slišal, kaj pravi? Perpetuum mobile. Ta me je hipoma spregledal. Povem ti, Matjaž, nič mi ne bo preprečilo, da bi ne uspela.«

»Zmeraj imamo dovolj potencialnih pesnikov, Katarina. Na Olimp spleza komaj vsak tretji ali četrti ali peti.«

»Nič hudega. Bom pač tista tretja.«

NEZNANEC: Dobro kavo kuhaš. Dobre besede govoriš. Dobre oči imaš. Veliko ljudi poznaš. Ne bodi huda name, ker sem bil tečen.

PRODAJALKA: Kje neki. Še ob kavi ni beseda odveč.

NEZNANEC: Kaj šele ob drugih rečeh.

PRODAJALKA: Jutri se poročim. Rekla bom da. Kaj pravite na tako besedo?

NEZNANEC: Strašno važna je. Si se odločila sama?

PRODAJALKA: Vsak si izbere sam — kakor že.

»Pojdiva, Matjaž. Toliko imam še opraviti danes.«

DEČEK BREZ SKRIVNOSTI JE ŠE OTROK

Počitnice se bodo vsak čas iztekle. Metka se že pripravlja za šolo. Metka je rada pridna, vse zna na pamet, Tinček je hudoben, nagajiv, scrkljan. Če le morem, se jima umaknem. Tadva še ne moreta razumeti, da se je treba z odraslimi spopadati za življenjski prostor.

Svet je namreč neznansko majhen. Premalo prostora je na njem za dečke mojih let. Med drugim bi rad imel svoj kotiček, od koder bi naskrivaj opazoval tovarišico Lenco. Silno rad gledam, kako hodi, kako govori, se smeje, oblači, obuva, češe in tako naprej. Kdo vé, kaj

počneta s tistim dolginom, s katerim se sestajata — lase ima ko dež v pratiki. Najbrž se kar naprej poljubujeta, saj sta menda že dovolj stara za to, kot pravi naša mama. Lenca je strašno zapeljiva, sanja se mi o njej, zmeraj mi znova uide, tako da se vsakokrat zbudim ves jezen. Oči ima sive, lase čisto črne. Poleg tega ima doma poln predal gramofonskih plošč. Kadar me sreča, se mi nasmehne — z zobmi, ki so bleščeče beli, kot bi bili ravnokar novi. Pa niso. Špik je sicer zoprn alkoholik, ampak celo on se dela ljubeznivega, kadar jo sreča. Jaz kljub vsemu tistega o njem v veži nisem napisal, častna beseda. Takšne hudobije si lahko izmislijo samo starejši. Dečki mojih let pišejo po stenah samo izjemoma, kadar jih popade kaj resnično hudega.

Velikokrat premišljujem o morju, o katerem nam pripoveduje šica Danica. Žalostna je, zamišljena, kadar pa spregovori o morju, je popolnoma spremenjena. Rad hodim v šolo ravno zaradi nje. Oče tega seveda ne more in ne bo mogel nikoli razumeti. On je mehanik, ves dan je v motorjih. Jaz ne dam dosti nanje, čemu neki naj bi oboževal nekaj, kar je mogoče brez težav narediti? Voziti pa zna tako in tako vsako teslo. Zato imamo toliko nesreč. Malo prej je bila ena blizu naše hiše. Kamion je vrgel po tleh mopedista. Odpeljali so ga že, ko sem pritekel. Na kamionu je bila v kletki mogočna levinja z mladičema — dve razigrani, srčkani, progasti mačici. Kletko so pokrili s plahto, ampak jaz sem takoj odkril, kaj je spodaj. Nos mi je povedal, da mora biti nekaj posebnega. Nekaj časa sem potem še tekel za njimi, da bi izsledil, kam jih vendar peljejo, nenadoma pa je avto potegnil tako hitro, da mu nisem bil več kos.

Tako se izgubim. Znajdem se v čisto drugem, bolj zanimivem mestu. Komajda razumem govorico ljudi. V trafiki si kučim žvečilni gumi, porinem roke globoko v žepe in postanem sam svoj tovariš. Adijo, domači, malo prostosti mi menda ne bo škodovalo? Kot da me ni. Brezzračni prostor. Tu ni čutiti minljivosti, ki me vznemirja ponoči. Utonem med ljudmi, vse je pisano, še nebo postaja mavrično, trava rumena, izložbe srebrno bleščeče.

Hiša brez skrivnosti ni hiša, ampak škatla, mesto brez skrivnosti ni mesto, ampak vojašnica, človek brez skrivnosti ni človek, ampak lutka. Deček brez skrivnosti je še otrok.

Rad bi bil zgodovinar ali mornar. Velika škoda je, da je tako zgodaj umrla očetova mama — ona je znala ravnati z ljudmi moje sorte. Ona je znala poiskati in tudi odkrivati skrivnosti — vsepovsod jih je bilo dosti. Kar mrgolele so ko mravlje v mravljišču. Ob njej je bilo življenje podobno filmu. Zdaj bi moral srečati Lenco, tako

samosvoj. Takoj bi spoznala, da nisem več otrok. Pozdravil bi jo, jo vprašal, kako je spala, potem bi se skupaj sprehodila po kakšni od tehle ulic, ogledala bi si fotografije prometnih nesreč pred *Kozolcem*, kupil bi ji pisan slamnik, tak kot narobe obrnjen cvetlični lonec, skupaj bi šla na sladoled in nato bi jo pospremil v njen salon. Tam bi me ostrigli, počesali, zavili v oblak dišav, da bi ne bil tak ko kakšen Tom Sawyer.

Priznal bi ji, da postanem zgodovinar ali mornar, razložil bi ji, kako se piše zgodovina in kako se naredijo pregledne kronološke tabele, kakršnih v naših učbenikih ni. Čisto na koncu bi jo pobaral, kdo neki je tisti svetilnik, s katerim se sestaja: ali je tihotapec ali prekupčevalec z ukradenimi avtomobili? Posvaril bi jo, mimogrede bi ji okoli ovinka namignil, da sem v skrbeh zanjo, da sem resen fant, da bo iz mene gotovo še kaj, da jo imam rad, da se ji izplača malo potrpeti. Glede let nisem preveč natančen. Tudi moja mama je starejša od očeta. Gotovo bi mi bila hvaležna, oba bi bila vesela in na koncu bi ji pobožal roko. Tako je menda treba začeti. Kakšna je v celoti, sem nekoč že od daleč videl — zasledoval sem jo na Ljubljani, ko se je kopala. Obupan sem, kdaj vendar nastopi čas, ko postane deček človek?

Najboljše bo, če se čimprej odločim. Odkorakam v *Hirošimo*, kot se reče Ljubljani tam, kjer delajo ceste pod železniško progo. Vse je razdrto, vse razkopano. Morebiti pa, mi pride na misel, bodo redili leve v novem hotelu *Levu*, ki so ga zgradili kot nekakšen silos za turiste na Gosposvetski cesti? Kakor v *Unionu* postrvi v akvariju? Velja si zapomniti in raziskati. Za raziskovalce mojih let je to že nekaj.

Ustavim se na robu ceste, ki jo že končujejo. Finišer sopiha in dela preklemano urno. Cesta se kar razteguje od zadovoljstva. Pod mostom, ki je še rdeč od minija, se blesketajo varilni aparati. Kako čuden je videti modri plamen v soncu. Zraven mene stoji dekle, mojih let mora biti, nekakšna lepotička, napravljena je ko pupa v izložbi *Name*, in zija pod most.

»Nikar me tako ne glej,« izzivalno spregovori in me premeri od nog do glave.

»Kdo pa si,« odvrnem, »da bi te ne smel pogledati?«

»Si za sladoled?« vpraša. Tako mi ostane dolžna odgovor. Dobro sem jo zabil.

»Zmeraj,« odgovorim in se zravnjam. »Plačam ga še tebi, da ne boš rekla...«

»Ime mi je Alfa,« se predstavi, se nasmehne, obenem pa mi ponudi roko.

»Meni Romeo,« odgovorim čisto resno. Potem se oba hkrati zasmejeva. Dobro se mi zdi. Blaž je tako kmečko ime.

»Sadnega,« ukaže, ko sva že v slaščičarni.

»Mama me je poslala, naj obiščem strica,« pripoveduje, »nekakšnega strica, ki ga komaj kaj poznam. Obiščemo ga vsako leto enkrat. Star čudak. Zelo ga imam rada, ker se ne zna nič pogovarjati. Trdi, da življenje ni vredno niti počenega groša.«

»Dosti je takih,« previdno odgovorim. »Nekaj jih poznam. Moj oče pravi, da so v socializmu samo za napoto. Kje pa stanuje?«

Pove mi naslov — saj to je internacionalno, saj to ne more biti nihče drug kot gospod Franc! Sitni stari gospod, ki ga kličemo dečki Anastazius Podložnik.

»Pospremim te,« se odločim, »jaz sem namreč tam doma. Moj oče je perfekten avtomehanik.«

Potem hodiva, hodiva, govoriva, počutim se ko kavboj brez konja, dekle pa me sprašuje same nerodne oziroma intimne stvari:

»Imaš kakšno punco?«

Kaj naj rečem, zardim, to je gotovo opazila.

»In ti fanta?«

»Ne,« zamišljeno odgovori, »ampak rada bi ga imela. Lahko bi se kdaj dobila, kaj praviš? Šla bi v kino, na vrtiljak, v Tivoli, naučim te poljubovati, tako — z jezičkom. Mislim, da sva že dovolj odrasla.«

Mesto se je čudno zasukalo, ne vem, ali greva ravno po najkrajši poti. Barve so se spremenile, vse se je sprevrglo. »Ah, nič ne dé, če še ne znaš,« slišim dekle, ne da bi jo sploh videl. Pred očmi mi plahuta njeno skoroda prozorno krilce, polno skritih mikavnosti. Ni napačna, če si jo natančneje ogledaš. Oči ima ko spominčice, podobne so Lenčini, samo da ni črna, ampak svetlolasa. »Jaz bi tako strašno rada nosila kavbojke, mamica pa ne pusti. Taka je ko kaka igralka, kar naprej se napravlja, potem pa seveda terorizira še mene. Take kot ti, črne, tesne, malo prekratke, s kakšnim skrivnostnim znamenjem.«

Življenje je za trenutek vse polno čudežev, drevje ob cesti, po kateri hodiva, visi nekam vstran, kot bi se naju balo. Sonce je podobno žarečemu kolobarju, ki se mi suče pred očmi. Seveda, ona modrček, trajno, kombinežo, jaz pa v japonkah, črnimi nohti na nogah. Drugič...

»Videl sem levinjo z mladičema,« spregovorim, skušam se postaviti na trdna tla, »mogoče so jih peljali v novi hotel, ki se bo imenoval Lev. Tako bomo imeli še več Afrike v Ljubljani: slone, leve, žirafe...«

Preklete žirafe. Kaj sem res moral omeniti ravno žirafe? Ni je bolj neumne živali od žirafe.

»Saj nimamo žirafe,« hitro pripomni Alfa.

»Če je še nimamo, jo bomo gotovo kmalu imeli. Ali ne bi bilo bolj logično, da bi tisti stolp krstili za žirafu, ne pa za leva?«

Cesta je prava pravcata jara kača. Noče je biti konec. Vroče je, znojim se, prava Sahara, ona pa mi razlaga, da rada gleda resne filme, predvsem tragične ljubezenske filme, zato da lahko potem joče. Doma da ji nič nočejo, doma nima pravega razloga za jokanje, zato potem joče v kinu ali pozneje doma, ponoči, ko je nihče ne vidi in ne sliši. Oče je geometer, doma imajo avto in hladilnik, mama je srčkana avša, zmeraj kritizira, nikoli ni zadovoljna, in sploh je vse skupaj precej zabavno. Ko doraste, bo šla študirat arhitekturo.

Gleda me ko grlica, sram me je, ker nisem ostrižen, moral si bom vsak dan očistiti zobe, mama ima prav, ko me venomer preganja s svojimi ščetkami. Postrigel si bom nohte na nogah in popilil brazgotine. Ne bi rad, da bi me imela za divjaka. Saj vendar vem, kaj je lepo vedenje.

Naša hiša nama že plove nasproti — zdaj vidim, kako je resnično nemogoča, otožna, umirajoča. Vetrolovke so obrnjene napak, jambor se ji je pobesil, sidra in pravega kapitana nima. Samo nekaj zdolgočasnih potnikov. Če me zagleda Metka, bo nemudoma stekla k mami — vendar nazaj res ne morem. Korajžo, fant, si mislim, korajža je edina fantovska dota.

»Rad te imam,« bleknem zoper svojo voljo, »zanimiva se mi zdiš, strašno si odkritosrčna. Kot nalašč ne maram žensk, ki govorijo drugače, kot mislijo. V tej podrtiji stanuje gospod Franc.«

»Bila sem že tu, spomnim se,« odgovori Alfa. »Ampak takrat te ni bilo nikjer videti.«

Kako je resna. Takih nežnih deklic tu pri nas ni. Naše rade vpijejo in se gredo ravbarje in žandarje. Kaj ko bi se začela poljubljati kar nocoj? Zakaj bi zavlačevala, jutri si utegne premisliti. Ne vem, ali naj ji rečem ali ne, ona pa — kot da bi uganila moje misli:

»Samo ne smeš biti nesramen. Nimam rada nesramnežev.«

Naša barka je pristala, spustila mostiček — vkrcajmo se, Alfa, naj gre, kamor hoče. Romeo je pripravljen. Tako ali tako postanem prej ko slej kapitan.

KAJ NAM BO OCEANIJA

»Pojte se solit,« na ves glas govori debel možak z zamaškasto glavo svojemu sosedu na drugi strani mize, »pojte se solit z vsemi temi vašimi teorijami, idejami, koncepcijami. Vse to imam za najčistejši idealizem.«

Matjaž srka pivo, pazljivo posluša in se posmehljivo muza.

»Jaz bi,« razgreto govori možak, »prepovedal razširjati vsakršne ideje. Nobenih intelektualcev nasploh ne potrebujemo. Potrebujemo strokovnjakov, ki bodo znali delati, ne pa nekakšnih vsevedežev, vsevidežev, vsemedežev, ki jim diši oblast. K hudiču z njimi. Nikoli niso zadovoljni, in če jim ugodiš, si že izmislijo kaj novega.«

»Lenca,« tiho reče Matjaž, »poslušaj, ta suhi je profesor geografije. Nikoli še ni bil več kot sto kilometrov iz Ljubljane.«

»Povem vam, tovariš profesor, da jaz to govorim že leta in leta. Tako sem govoril pred osemindesetimi, tako govorim po osemindesetimi. Delati je treba. Treba je znati gnati stroje, ne pa si izmišljati abstraktne humaniinnevemšekakšneizme, debatirati po kavarnah, pisati sladke ali grenke pesemce, slalomaste članke ali eseje. »odpirati« probleme, nositi oguljene kavbojke, skrbeti za človeštvo, požirati težko prisluženi denar za prazen nič, potem pa tiskati tisoč nekakšnih dvoumnih razprav, se iti ideologe daljnje prihodnosti... Pustite človeštvo, ljubčki, pravim, in poskrbite zase.«

»Poslušaj, Baby,« spet pravi Matjaž, »če se češ kaj naučiti.«

Zdolgčaseno pogledam okoli sebe. Restavracija je napol prazna, in medtem ko v orkestru malicajo in rdečelični natakari, ki ga kličejo Pepe, pije pri točilni mizi svoj petnajsti konjak, nenavadno tiha.

»Povem vam, tovariš profesor, v tem je ves problem napredka. Dokler se ne bomo navadili vsi delati, ne bomo prišli kdovekaj daleč. Kaj pa se to pravi: vsak drugi državljani naj bi bil že filozof ali ideolog, vsak drugi pesnik ali pridigar za morálo? Vsi pa kakor dvorezni noži — nikoli ne veš, na kateri strani so nabrušeni. Če kaj spremljate gospodarski razvoj po svetu, boste kaj hitro spoznali, da je uspešna pot ena sama — moderna tehnika pa neusmiljena državljanska disciplina vseh po vrsti. Dosti sem bil v svetu, videl sem...«

»Majhen narod smo s posebnimi...« komaj slišno dahne profesor. »Majhna dežela...«

»Saj ravno zato.«

»Saj poslušam,« pravim.

»Ta birokratski skupek protislovij,« šepne Matjaž, »je gotovo zalodil katerega izmed najinih vrstnikov. Stavim, da je na smrt užaljen, če ga sin ali hči ne obožujeta. Če bi bil predsednik občine, bi si prav gotovo dal narediti pozlačen stolček za svojo tehnokratsko zadnjico.«

Iz kota se hrupno, nepričakovano oglasi orkester.

»Pojva plesat,« pravim. »Dolgčas je poslušat dolgočasne tuje pogovore.«

Debeluh gleda za nama profesorju čez rame.

»Rečem vam, tovariš profesor, če hočete dostojno živeti, pojdite v produkcijo. Čemu neki bi nas danes zanimalo, koliko otokov ima Oceanija ali kako so nastali?«

Profesor sledi njegovemu pogledu, tako da se nehote ozre. Njegov obraz se mi zdi jobovsko ostarel, utripajoč, podoben napol prozorni žolci, iz katere gledata dve sivi, kratkovidni, žalostni očesi.

VESELICA

V dvorani je svetlo od obločnic, ki sijejo s stropa in rekruta slepijo. V nos ga grize vonj po kiselkastem vojaškem kruhu, po cigaret-nem dimu, po oblekah, ki so bile še pred nedavnim v magacinu, po diditiju, s katerim so jih zjutraj naprašili. Na odru igra njihov orkester. V njem je vse druge instrumente že od vsega začetka prevpil klarinet. Nanj igra suh fant z izpitimi lici, ki rahlo rdijo, ko se napihuje, a oči mu ves čas švigajo sem ter tja po dvorani.

Vojaki sedijo po klopeh pod odrom, drugi spet so se zleknili po koteh ali celo pospali. Zdavnaj je bila že minila običajna ura, določena vojakom za spanje. Zjutraj pa bo treba vstati komaj uro pozneje kakor po navadi.

V najtemnejšem kotu dvorane, kjer prislanjajo kulise in drugo gledališko ropotijo, sedi gruča starih vojakov. Ves večer prepevajo, ne da bi se zmenili za muziko ali za komedije, ki jih na odru izvaja komedijant Migrena.

Ne zdi se mu čudno to, da prepevajo, ampak to, da ves večer prepevajo — kot bi se bili zarotili — eno samo pesem, v neskončnost ponavljajoč zadnjo besedo. Pesem ima natanko toliko kitic, kolikor delov ženskega telesa premore domišljija dvajsetletnih vojakov. Ko prepojejo vse po vrsti, ne da bi še kdo odkril kaj novega ali neznanega, začnejo znova:

*Moja mala
crne oči
ima,
ima,
ima...*

Komaj odpojejo ta svoj večni »ima«, zapojejo drugi del kitice.

*Da me oče
pogledati
s njima,
s njima,
s njima...*

Še prej, ko se je komajda začelo, jih je nadzornik veselice, major z želgovinastimi naočniki, za katerimi sijajo jekleno sive oči, opomnil, naj vendar ne pojo, dokler traja program.

»Tovariš major,« so mu rekli, »mi smo že dobro leto vojaki. Pustite nas peti. Nam ni za tisto oné. Tisti šaljivec ni humorist, ampak pravi pravcati malomeščanski norec. Saj ga poznamo ko slab denar. Za šalo tepe konja z vilami, če je jezen ali če se mu žival ne obrača natanko tako, kakor bi želel. Poleg tega nimamo radi, če se kdo norčuje iz preprostih ljudi, kakršni smo mi. Ali smo mi krivi, če rečemo kdaj uniformiran namesto informiran? Kaj se nismo učili, kdo je vsega tega kriv? To ni za nas nobena zabava, ko ga že leto dni prenašamo z vsemi njegovimi zmrdami vred.«

Major se je nasmehnil. Snel je naočnike, si jih obrisal in odgovoril:

»Prav, meni je pač vseeno. Če vam je do petja, kar pojte, nameraval sem vas samo opomniti. Vsaka šala gotovo ne prija vsakomur. Ampak opico dobro oponaša, kajne?«

»To edino,« je počasi odvrnil eden izmed pevcev, »gotovo mu je bila babica.«

»No, no,« je prizanesljivo dejal major, »tako grobo pa nikar. Saj vam hoče fant le dobro.«

»Hvala lepa za tako dobro,« so mu ugovarjali, »saj je bril norce celo na pogrebu, ko smo streljali salvo. Miki je čisto po nesreči zropotala puška po tleh, tako da mu je potem komandir obljubil tri izmene straže. Tedaj je Migrena — le kje ga je vzel — potegnil iz žepa prgišče fižola in mu ga ponudil. Mika je bil zaradi nesreče s puško tako ves iz sebe, da je fižol brez premisleka vzel. Čez čas šele se je spomnil, kaj naj bi ta fižol pomenil, zato mu ga je v nenadni jezi zalučal v obraz. Potem sta morala oba stražariti več, kot je bilo potrebno. Ali se temu pravi hoteti dobro? Ali je to socialistično? Pravico imamo, da nas spoštuje, četudi smo primitivni.«

Migrena se medtem zvira na odru, prikazujoč Evo pred grehom, malo pozneje Evo po grehu. Po dvorani kdaj pa kdaj zabučni smeh. Nato zaplešejo še kolo, nekdo začne z visokim glasom prepevati pesem o prelepi Esmerdžuzef. Potlej spet poslušajo, gledajo, pojejo, govorijo ali čumijo. Major se je usedel na ograjo ob stopnicah na oder in se zagledal v orkester. Luč s stropa se mu utrinja v debelih steklih naočnikov. Kakor bi se mesec ogledoval v zimski vodi.

Rekrut pa posluša vse to, opazuje vse to, brez kakšne določene misli, ali bolje, kakor bi bile njegove misli reka, ki teče mimo vojašnice: zgoraj kalna, smetna, mlačna in lena, spodaj mrzla, potuhnjena. Na svoji površini nosi Migreno, orkester s tistim bledoličnim klarine-

tistom, kulise, obločnice. Tisti žalostni *ima, ima, ima*, od katerega bi človek izgubil pamet. Klopi, grafikone o industriji in rudarstvu, ki visijo po apnenih stenah. Z apnom prepleskana okenska stekla, knjižne omare, tam daleč na horizontu pa neko blede dekle, ki bo dala umoriti njunega otroka. Celo večnost že sedi na tej trdi stesani klopi, ne da bi se mogel vsemu temu približati, venomer poslušajoč pevce v kotu pri kulisah:

*Moja mala
bele grudi
ima,
ima,
ima...*

KONEC NOČI PO ZELJI

Lordu bo kar dobro v predsobi na preprogi. Zlekne se neslišno. Sicer pa se je ves čas obnašal kot tihotapec. Nekaj trenutkov ga zvedavo opazuje, nato pa oči ubogljivo pripre. Po navadi mu je dovoljeno spati v sobi, zdaj pa je že pripravljen: na nepredvidene dogodke, na drugačnega gospodarja, kot je bil doslej, na neskončno noč, na priđušene korake v sobi, na luč, ki se v reži pri vratih prižiga in ugaša. Kdaj pa kdaj na nerazumljive besede.

Gospodar tava po sobi sem ter tja: ugasi luč, počaka trenutek, ali se bo kaj zgodilo, nato jo spet prižge. In tako dalje. Stikalo deluje tleskajoče. Stopi do svojega stola, z obema rokama otiplje ponižni žamet iz prejšnjega stoletja. Podrsa po njem s prsti ko kmet po hrbtu zdelane živali, nato pa obstane. S ceste je slišati pesem — hripavo, nemarno. Neznanec potuje v noč, sam v svoji družbi, rešuje se svoje osamljenosti z odsluženo popevko brez pokojnine. Kakšen krhek glas. Izenada utihne — vse je spet tiho.

Iz sosedne sobe se zasliši ura. Enakomerno uničuje čas. Medtem pa jo je podnevi komaj mogoče zaznati. Previdno stopi okoli mize k omari, potipa po polici in najde usnjen album — v njem shranjene družinske fotografije. Listi zašuštijo ko suho listje, ves album diši po jeseni, po lepilu. Podnica pod njegovo nogo preseče zaječi. Svet je črn. Ni ga mogoče videti. Poln je glasov. Treba jih je slišati. Poln je občutkov — treba se jih je navaditi.

Obrne se in se vrne k mizi. Na mizi so v lončenem loncu rože. Previdno razprostre roke pred seboj, skuša jih ujeti ko ribo v mrežo. Tu so. Skoroda že brez vonja. Svet je kljub temu poln vonjav, treba

jih je samo razlikovati. Svet je poln rož in rastlin, črnih, belih, grobih, nežnih, živih, mrtvih.

Po cesti pridirja mopedist. Morebiti je poštar z brzojavko. Najbrž se je kdo rodil ali umrl. Rojstvo in smrt se dostikrat znajdeti skupaj. Obstane z rožami v dlaneh, s temi skrivnostnimi jesenskimi bitji, in napeto prisluškuje. Ropot motorja se hitro oddaljuje, vsak čas bo popolnoma utonil v tišini. Svet je poln tišine, treba jo je znati slišati. Tišina je podobna morju — vse čez čas utone v njej. Tišina ima svoje posebne glasove: tihe, pritajene, valovite, komaj zaznavne za človeka, ki je navajen trušča, vznemirljive za tistega, ki jim je tujec. Ti glasovi so bolj kot glasovom podobni vonjem, valovanju zraka, utripom srca, kadar se prevzeto pritaji. Do vrha je poln samega sebe, ker se je vanj preselila ona. Čudeži so, preprosti, a veliki.

Ko osvobodi rože, se napoti k omari. Tihoma izvleče predal, da poišče v njem svoje orglice. Hladne so, mrtve, težke, dokler jih z roko ne pogreje in ponese k ustnicam. Rahlo dahne vanje — glasovi, glasovi, glasovi. Tenčica kovinskih glasov prepreže prostor. Ves mlad je, ves ujet vanje. Ko glasovi do konca potonejo, z vsem telesom še toliko bolj občuti tišino. Nato spet zaškriplje podnica. Pod je resničnost. Neprestano se oglašča in opozarja. Previdno položi orglice v predal in se ustopi k oknu.

Odstre zastor, pritisne obraz na steklo. Hladno je, kdaj pa kdaj za spoznanje vzdrgeta. Neslišni premiki mesta v spanju ga vznemirjajo. Kot nalašč so šipe slabo pritrjene v okvirih. Čez čas okno kolikor mogoče tiho odpre. Zunaj ni tako tiho. Od nekod je slišati lokomotivo, od drugod šumot avtomobilov. Iz daljave se pretaka podrsavajoče tuljenje žerjava. Kdaj pa kdaj je čuti negotove korake po pločniku. Ozračje je rezko, njemu pa je toplo. Svet je poln zraka, tišine, glasov, vonjev, predmetov, ki imajo vsak svojega duha. Gotovo je kje blizu drevo. V drevesu spijo ptiči. Pod ostrešjem spijo žametni golobje. Gotovo sanjajo o jutrnjem gruljenju. Nočni sprevodnik koraka na trolejbusno postajo. Zapustil je ženo v razgreti postelji. Ljudje morajo kar naprej delati. Pijanec je na poti domov, užaljen mrmra psovke vsemu svetu v brk. Barbara je gotovo že zaspala. Brunč se klati kdo ve kod — nikoli ne bo napisal ESEJA. Lenci se morebiti sanja o slepih. V mraku je Blaž ml. prav gotovo lovil netopirje. Svet je poln vidljivih ljudi, poln nevidnih življenj, drugo se preliva v drugo. Kakšna groza. Stekla vzdrgetavajo od nje. Prisluškuje vase, prisluškuje temu drgetanju, pritisne roko na steklo, da bi ga pomiril, in drget se prenaša nanj. Z nogo tipa po gladkem podu, zahoče se mu trdnosti, v nosnice lovi vonje, ki se vzdigujejo s ceste. Kakšna groza.

Babica spi, gotovo se ji sanja o dekliških letih. Babica utegne uporabiti nepravo besedo, ko izve. Franc prenočuje v kamnitni mrivašnici, medtem ko bo Anastazija vso noč premolila. Lenca si bo lepega dne prebarvala lase, morebiti bo začela celo govoriti tako rezko ko Marjeta. Barbara je vzdiknila »življenje je eno samo«. Potres lahko poruši mesto, kakor ga je že nekoč. Barbara utegne pozabiti, česar on nikoli ne bo mogel. V koncih prstov je shranil njeno toplo bitje. Poplava lahko odnese otroke, lahko preplaši ptice. Vojska lahko hipoma uniči ves svet.

Sunkoma se zasuče, v grlu ga davi, steče k vratom, jih odpre in strastno zašepeče: Lord, Lord!

Prepih zaloputne okno, eno izmed stekel se z zvenketom sesuje na cesto.

Pes se vzdigne, ves naježen prikoraka v sobo. Vzpne se k njemu, sesedel se je v svoj stari stol, in mu nasloni glavo na prsi. Gotovo čuti srce, kako mu preplašeno utriplje, zato postriže z ušesi, nato pa se naredi pomirljivo težkega. To je znamenje človeškega zaupanja, znamenje prastare živalske modrosti.

Konec noči pa nastopi, kadar ji človek more ukazati.

V VESOLJSKI LADJICI

Brunčeva vesoljska ladjica: široka francoska postelja, raztegljiva mizica, gugalnik za modrijane ali za starčke, z divjimi gauguinovskimi rožami poslikane stene — soba je šesterokotna, Modiglianijev akt, zamotane aparature — gramofon in kuhalnik za espresso. Videti je, da kuha sam, pere sam, bere sam. Knjige so pod posteljo, kakor slovarji njegovih domislekov, boljše pri zglavju, tako da jih dosežeš ležé, kriminalke pri vznožju. Sredi poševnega stropa namesto svetilke Mesec à la Méliès, v kotu svetilka na krivih nogah, zato da jo lahko prenašaš, obračaš, upogibaš.

Daljna deklica ne zaspi, počakaj, da se približam in umirim. Premišlujem — gugalnik je kot nalašč za premišljevanje. Nikar mi ne očitaj, da sem puščavnik. Premišlujem, kaj bi bilo, ko bi se odselil v Indonezijo ali v Burmo. Tam gotovo potrebujejo dosti risarjev. Prodal bi vespo, sto tisoč dinarjev še zmeraj dobim zanj, in kupil šotor za dva.

Premišlujem, ali je prav, da sva zbežala pred ljudmi v tole brunčevsko veselje. Premišlujem, ali bi ne bilo razumno sporazumeti se z Zemljo. Večkrat bi morala v gozd. Na morje? Ne, ne na morje, ne-

skončnosti me je strah. Premišljudem, ali bi ne napisal očetu pisemca v slovo. Jutri ima rojstni dan. Srečal se bo z Abrahamom. Še pet let, pa se lahko umakne v pokoj, kot se reče, zapusti podjetje in socializem v njem, ki se k sreči ni čisto pokoril njegovim zamislim, stanovanje, balincanje in vse drugo. Lahko bi začel gojiti tulipane. Vrtnarjenje, to je primeren šport za upokojence, koristnejši od pridiganja sinovom.

Premišljudem, ali me razumeš, ali me čutiš, ali si z menoj ali zoper mene, ali se mi samo ne zdiš živa in sijoča. Ali nisi morebiti samo zahrbtna poguba za vse tisto, kar bi rad povedal, kar bi si rad izmislil, kar bi rad izumil. Ali smo res samo funkcija predmetnega sveta? V meni je neka nova, vélika beseda, ne morem je še izreči — ta beseda bi povedala vse tisto, česar druge ne morejo. Premišljudem, kako bo, ko to besedo navsezadnje le najdem. Najdem jo, gotovo jo najdem. Samo ne vem — kdaj.

Ne prižigaj luči, saj je dovolj svetlo od naju. V vesolju ni svetlobe razen v oknih — jih vidiš, mrzle meglenice? Čutim te, dovolj mi je, da te razločim, belo in črno v mraku, življenje, ki se je prelilo v oblike telesa. Ni mi treba druge luči razen v tebi sami. Ali je resnica, ali je samo odsev? Povej, povej, kaj je to dvom, kaj je to obup? Kaj lahkomiselni optimizem?

Daj mi roko, nič hudega, če še zmeraj diši po šamponu, s katerim lepšaš ženske glave. Potem bom manj sam. Ne vem, kako se temu reče — ali to je v meni. To neizrekljivo. S teboj mi je dobro, tebe ni prizadel razum, tebe ni ničesar strah — razen malo mame. Tebi ni nič pretežko. Ti si Julija. Povedati ti moram zgodbo o Katarini s ptičjo kletko. Vem, ne smem te gledati naskrivaj, ne smem te opazovati na cesti, ne da bi me videla, zakaj potem sem ves iz sebe, potem me je sram pred samim seboj, potem postanem grob in neusmiljen.

Ali bi me rada naredila za sužnja, ko dobro veš, da se ti ne morem upirati, da se ne morem upirati sebi? Verjemi mi, ne morem živeti kot mamin sinček, kot evnuh, kot žival, kot drevo, kot praprot, ne morem kar tako čakati kresne noči ali atomskega konca. Za človeka je to mnogo premalo.

Dediščina stoletij se nam pretaka po krvi — kri kofiščarjev, reformatorjev, inkvizitorjev, pesnikov, asketov, plačanih ubijalcev, galjotov, žandarjev, hlapcev, upornikov. Začutiš kdaj, kako se oglašajo ob zori, pred jutrnjim soncem, v meglici med nočjo in dnevom? Kličejo nas, izzivajo, potaplajo nas v morje časa — v njem plovemo, nestrpni od vprašanj, vznemirjeni od groze, razjarjeni od strasti. Čas pa je odprt na vse strani.

Natari me z oljem svojih tolažljivih besed, naj se okopam v njih, da se ne posušim od suhega ognja, ki gori v meni. Zgodovina je učiteljica, slabo poplačana, zaničevana, velikokrat zlorabljena. Daj, posodi mi za trenutek sebe, da se izgubim v veselje, da se pogledam iz višin, da se prebijem v zvezdna lovišča, da pozabim na žgočo besedo, ki je neizrekljiva, poskrbi, da ne prespim trenutka, ko bi jo morebiti odkril. Bojim se je, zakaj strašna bo in neusmiljeno lepa. Ali ne bo prepomembna za otroka najine strasti, prezahtevna celo za moža, v katerem utriplje srce, bolj kot to more zapisati EKG?

Kdo sva, kam greva, kaj bova ukrenila, ko napoči čas najinih dejanj? Treba bo videti daleč naprej, da se ne bova zgubila, da bi ne tavalala po tej zemlji kot slepca, kot dva slinasta potrošnika, obremenjena z lastnima trebuhoma, utrujena od lastne nebogljenosti. Zmeraj me vznemirja Marsovec z žogastim trebuhom, z glavo v velikosti jabolka. Ali bova imela pogum pogledati resnici v obraz, ki je ne pozna, ki pa morebiti jè, v oči materama, ki naju ne dohajata, očetu, ki se mu izgubljeni sin ne more vrniti?

Poslušaj me, verjemi mi, nič hudobije ni v meni, nič škodoželjnosti, pač pa dosti nezaupanja. Kaj je to, kar naju razdvaja, kar naju ločuje od ljudi? Od kod občutek samotnosti, kot da bi bila res čisto sama? Ali se najine misli križajo, srečujejo, razhajajo? Slišiš, življenje utriplje, pritajeno, komaj slišno, v tej hiši so ljudje, ljudje so zunaj na cesti, ljudje so pri nama doma. V mestu so podobni koralam. Ali je to samo zato, ker veva, da jim je nemogoče uiti, jih spregledati, se jim izogniti?

Noč se je zvrhala, prihaja ura, ko življenje nabrekne od misli, od čustev, tovarišica. Prihaja trenutek, ko je treba vzleteti nadse. Prisluhni, plahutanje misli, plahutanje želja, plahutanje prividov, ki se obetajo, ne da bi kaj razvozlali, plahutanje časa. Prisluhni, miš na podstrešju, netopir na vrtu, čuček nekje daleč, drevesa se pomenkujejo o letini, o dežju, o soncu, med zvezdami se pretika človek, sevanje iz vesolja nas dela bistre, daljnovidne, sposobne, da pozabimo dan, ki smo ga preživel brez dejanj, pripravljene sprejeti dan, ki pride, in navsezadnje tudi kaj storiti.

Prihaja ura, ko bo treba vzleteti, sicer ostaneva pokopana v samem sebi.

NASTANEK SVETA

Podobno je nastajanju sveta. Najpoprej je nič, kaos, megla, rojevanje morja, potem prva znamenja sonca, potem sončna peščina, neskončna, slepeča, sredi nje pa Gabrova pručka. Navsezadnje se pri-

kaže iz megle in iz morja neskončnosti Nežica. Snežno bela, živa v tem mrtvem jutru.

Špik sedi na tleh v kotu dvorišča, v modro sivi senci hladnih zidov, mežika v sonce, nastajajoči se svet mu odkriva svoje skrivnosti. Nežica gre svojo pot h Gabrovi pručki. Neznansko velika je v ognjeni svetlobi. Nežica nenadoma obstane. In potem so nastala živa bitja. Nežica obrne glavo, se zasuče, da se napoti k njemu. Špik stegne tresočo se roko. Kako prijetno je pobožati ljubeznivo žival v tej jutrnji samoti. Glavico ima toplo — od krvi, od sonca, od rojevanja dneva. Njegova roka pa drgeta — od ljubezni, od vina, od izčrpanosti. Iz živih bitij nastane človek, gotovo najpoprej pek, da bi imeli ljudje kruha. Z desnico seže v žep, v žepu ima zemljico. Malo suha je že, a vendarle kruh. Prelomi jo in jo zdrobi Nežici pod noge.

Sonce je vsak trenutek bolj sijoče. S ceste onkraj črnih zidov je slišati zoprni trušč. Komaj je svet nastal, se že upira, razdira jutro, se osamosvaja. Špikove oči se upirajo sončni bleščavi. Obrobljene so rdeče kakor Nežičine. Nežica zoblje mirno, počasi, smotrno. Morebiti je medtem celo kaj rekla. Špik prisluhne — nekje zvoní. Glej, si misli, kako je vse preprosto. Zdaj sem izobčenec. Odkril sem jutro, sonce, živali, svet. Onidve sta me sinoči brez pomisleka vrgli skozi vrata. Ana, ker sem po naključju prišel nenapovedan, Marjeta, ker sem bil iz obupa pijan. Vsa kri se mu za trenutek nabere v razboleli glavi — iz nje bi se lahko porodila jeza, hudobnost, škodoželjnost, maščevalnost — 'pa nič takega.' Samo jutrnji mir, sončen, pritajen, samo ta bela žival, znamenje življenja, preproščine, ki nam je lastna, dokler smo otroci. Popoldne mora peči kruh — tudi za Ano, za Marjeto, za Gabra, za Nežico. Peč bo vroča, podobna bo peklu iz katekizma. Njegove misli utegnejo biti takrat spet razburkane. Morebiti bo pripravljen ubijati, če se povrne v staro Špikovo kožo, razjedeno od kisline bridkosti, od pijače ljubezni, od črvov neodkritosti.

Prihaja Gaber. Vznemirjen je, ko mežikajoč v sonce ne opazi Nežice. K Nežici se spusti golob, komaj slišno prhutajoč, prijateljsko pogruli in se loti drobtin. Ves je pozlačen, mavričen, spreminjajoč. Gaber mežika v sonce.

»...bro jutro, Gaber,« zagodrnja Špik kakor po navadi. »Imenitno jutro, kaj?«

To pot ni okna, ni čopiča za britje, ni njegove rdeče gloriole las, ker je pokrit s klobukom, ki se mu poznajo nočne pustolovščine po prašnem mestu.

»Lepo, lepo,« reče Gaber čez čas, ko se znajde, »ravno sem nameraval reči Nežici ...« Nežica steče k starčku, skupaj se napotita

k pručki. Gaber sede na svoj jutrnji prestol. Podoben je sodniku, sodil bo, kar se je ravnokar porodilo.

Špik bi rad govoril, a ne vé — kaj. Ne da bi se opravičeval. Samo da bi se mogel sporazumeti s tem drugim človeškim bitjem na tem novem svetu.

»Pognali so me od doma,« spregovori dovolj glasno, da bi Gaber lahko razumel.

»Mene so potegnili z igro za srečo,« odvrne Gaber. »Pisali so mi, da mi pošljejo tristo tisoč.«

»Požvižgaj se na denar,« mu svetuje Špik. »Človek potrebuje denar samo za kruh. Tega pa ima hitro dosti. Nikoli več se ne vrnem. Ne maram je, Marjete, že dolgo ne, da boš vedel. Nima rada ne otrok, ne živali. Edino žival v sebi. Fej, Gaber, ne moreš si misliti ...«

Gaber je medtem poklepetal z Nežico, nato se malo zasučé, proč od sonca, in vzklikne:

»Ne bodi nor, Špik, prehladil se boš. Presedi se vendar na sonce!«

SEDANJOST PO NAVADI NI KAJ PRIDA

Miša me je deložirala že navsezgodaj — brez sodnikov, brez ljudske milice. Češ da ni nikomur dovoljeno opazovati, kako se umiva ali napravlja. V kombineži je bila takšna, da bi lahko človek zakrivil tudi kakšno hudodelstvo. In jaz, poklicni radovednež, sem se moral pobrati. Morebiti je na tihem do zadnjega pričakovala, da se prikaže Miro. Saj se je ves čas obnašala, kot da bi se bila namenila vstopiti med redovnice. To bi bila perfektna nuna — ko mati Marija Angelska, ali pa cesarica — njeno veličanstvo Teodora.

Pobral sem s tal odeje, na katerih sem spal, in jih zabrisal na omaro. Omara je takšna, da bi bilo verjetno lažje spraviti vanjo sobo kakor narobe. V njej ima priročno delavnico za steznike.

Tako vsak dan odkrijem kakšnega prikritega priložnostnega obrtnika. Kaj lahko bi me plačevali na občini, da bi jim pomagal zbirati davke. Ena nič zame, za mojo staro tezo: vsi smo še več ali manj šušmarji. Napisal bi povest o šušmarjih, ko bi ne bil malo šušmarja tudi sam.

Zdaj sedim na stopnički pred svojo sobo s posebnim vhodom, lista-joč po jutranji izdaji *Dela*. Dremlje se mi, rad bi si skuhal skodelico kave, a ju ne maram buditi. Gotovo sta zaspala pozno. V *Delu* prebiram reportažo o četnikih in pretresljivo pismo o učiteljskem poklicu. Vidiš, kako je dobro, fant moj, si mislim, da nisi šel med četnike ali učitelje.

Boljše je biti kozmonavt, če seveda srečno prijadraš nazaj. Ali pa šušmar. Čeravno se to stališče sicer ne sklada z mojimi nazori.

V hiši je še vse tihotno. Od nekod slišim kлокotanje vode. Nekdo se bo navsezgodaj okopal, da bi se znebil ali znoja ali sanj ali môre. Tudi meni ne bi škodovalo kaj takega. Madona, kakšne sanje — vso noč se mi je bledlo, da sem prometni miličnik na križišču, kjer so odpovedali semafori.

Na cesti se je mesto že prebudilo, kot se spodobi: s hruščem in truščem. Mopedisti brenčijo ko jezne ose. Vse kosti me bolijo — ne vem, ali od bleščečega Mišinega parketa ali od intenzivnega usmerjanja prometa. Potreben bi mi bil helikopter, z njim bi obiskoval ljudi. Iz ptičje perspektive. Vse bolj se mi dozdeva, da bom moral še malo spati. Edino tega ne vem, kako naj pridem do nove srajce. Ta na meni je že tako sprana, da bi jo lahko prodal ribičem za mrežo. Sicer pa sem razpoložen dosti bolj lahkomiselno kot sinoči, ko me je ko slaba vest preganjala Barbara. Adijo, Baby, vso srečo ti želim! Videl sem ju, kako sta odhajala — obesila se mu je na roko, tako da ni bilo razločiti, kateri je pravzaprav slep. Lord je nezaupljivo klamal za njima. Nekaj mu ni bilo jasno. Psi so bistrournna bitja, suženjska in zavrata — zmeraj kaj odkrijejo.

Kar naj trdijo znanstveniki, da je jutro čas treznega razuma, čas skepse. Sinoči me je povrh vsega še zeblo. Kakšna zgodnjejesenska nesramnost. Napisati bom moral nekaj sončnih stihov za reklamo. Živela prihodnost, sedanost po navadi ni kaj prida, če ne misli malo na jutri.

*Najboljša juha
se vam kuha,
če je v loncu
ARGO juha!*

Potem me še čaka predavanje o ljubezenskem življenju za Miklavža, o konkretnem humanizmu za Barbaro, o družbeni odgovornosti občana za Mišo ipd. Praksa, dragi občani, kaj bi filozofirali! Če se ta dva razdedinjena kraljeviča ne bosta kaj kmalu prikazala, gotovo zaspim. Dobro jutro vam želim, tovariši pesniki!